

כי מלכתחילה לא חפפה את המציאות האזורית לאמיתה ועל-כל-פנים שוב אין היא יכולה לשמש מצע הולם להתמודדות עם המציאות והצרכים שלאחר 1967. כפי שמיטיבים לתפוס זאת, לפעמים, דווקא כמה דוברים בבירות ערביות, וכמה חוקרים ומשקיפים במרכזים מערביים, אין המאבק ה"ארצישראלי" נטוש על עיר או רצועת-ארץ זו או אחרת בארץ-ישראל המערבית או בפריפריה שלה אלא הוא ביטוי או הסוואה למאבק על גורלו, נפשו ועתידו של המזרח התיכון כולו, וביתר-ייחוד של מה-שקרוי "השהרון הפורה".

ה"מריבה" איננה נטושה על אדמת ציון וירושלים בלבד. מבחינת הגיאוגרפיה המדינית, הפיזית, הכלכלית וההיסטורית היא נרחבת לאין-שיעור יותר. בתחום החזון, ההגות, החינוך, דפוסי המשטר וארחות-החיים היא מעמידה תביעות גדולות לאין שיעור יותר מן הריב "היהודי-הערבי" או "הציוני-הפלשתינאי". אבל כשיעור היקפה ותביעותיה כך גם שיעור משקלה ההיסטורי, תנופתה המהפכנית והאפשרויות הגנוזות בה. וכמו שאמר המלט, "להיות גדול, פירושו לעמוד בריב גדול"...

בדברי המבוא שלו לספרו קובע ש. כץ: "במאמץ לא גדול אפשר לחשוף ולוודא את האמת". ועוד הוא מביע שם תקוותו כי ספרו "יתן בידי אנשים ישרי-לב ציוד עובדתי מחשבתי... להילחם מבית בגל העכור של בורות והתנכרות ושל תוצרתן ההרסנית, חולשת-הדעת". ניתן לשער כי הקביעה והתקווה כאחת יהיה להן יתר-תוקף אם בספרו הבא ירחיב שמואל כץ, למשל, את ממדי "ארץ-המריבה" שלו—ועמהם את ממדי תפיסתו המדינית-ההיסטורית.

י.ע.

מאלף עד תו

הופעת מהדורה חדשה של מילון שימושי העוסק בלשון חיה כלשהי עשויה להיות

* מאיר מדרן, מאלף עד תו / מילון עברי שימושי (מהדורה מתוקנת, ערוכה וסדורה מחדש); הוצאת אחיאסף, 1973; 622 עמ'.

המרכזיים בתנועה-למען-ארץ-ישראל-השלמה. ב-1966 יצא ספרו "יום האש", מעשה-מישור של סיפור אוטוביוגרפי והיסטוריה חלקית של המאבק לעצמאותה של ארץ-ישראל. זה-מקרוב יצא ספרו השני, "אדמת מריבה", הרצאת-דברים היסטורית-משפטית-פולמוסית היוצאת לקעקע, מנקודת-ההשקפה של הציונות ה"גדולה", את מה-שקרוי "העמדה הערבית" והעמדה הבריטית ה"לו-רנסית" במריבה הדראמתית על אדמתה של ארץ-ישראל בדורותינו.

את השליחות שנטל על עצמו עושה ש. כץ בתבונה וביסודיות, מתוך בקיאות בעובדות ובמקורות ומתוך מעורבות אישית שאינה מעבירה אותה על דעתו ועל נקיון-דעתו. אחד לאחד הוא מטפל—במזיגה של פיכחון ולהט-אמונה—במיתוסים שנתגבבו, ספק מז' דון ספק מתוך שטחיות פשטנית, סביב "העימות" באזורנו, סביב בעיית הפליטים הערביים, שרשיה והיקפה, סביב ההיסטוריה החדשה והישנה של ארץ-ישראל, סביב כוחה ומניעיה של "ההתנגדות הפלשתינית" וכיוצא באלה. זהו מאמץ ראוי-לשבח כשהוא לעצמו בשעה שבה המדיניות הישראלית הרשמית, ודעת-הקהל הישראלית בחלקה המכריע, עומדות בסימן של פראגמטיזם תכליתי-ערמומי קישח המתנזר ביודעים מכל עיסוק מוצהר ברעיונות, עקרונות, אמונות ודעות עד שהמישור האידאי נעשה כמעט שממה עזובה שאך שועלים יהלכו בה.

אף-על-פי-כן, לטעמנו יש איזה נופך של אנאכרוניזם בעמדתו הנפשית ובאפקיו הרעיוניים של המחבר. דומה לרגעים כאילו עודו מנהל את מלחמות העבר, גם אם יש מקום והצדקה לסיכום הניתוח ההיסטורי-המדיני שמר כץ מיטיב כל-כך ליצגה. עצם התפיסה של "הסיכסוך הארצישראלי" בחינת יחידה היסטורית-מדינית אוטונומית—אף שהיא מתחייבת מעמדתה של הציונות שכידוע אין עיניה אלא ל"ציון", ואף שבדיעבד ומעיקרו של דבר היא משרתת יפה את האינטרס של הפן-ערביות ופטרוניה המערביים, ואף שהיא נוחה למדי לחובבי תבניות "סימטריות" ב-היסטוריוסופיה וביחסים בינלאומיים—דומה

ועוד זאת: מדן מתווה בהקדמתו (באורח לאקוני, כדרכו) עקרון חשוב והוא—"בהגדרה השתדלתי להקדים ולהעדיף את המשמעויות הרווחות התדירות". דברים אלה, הנשמעים מובנים-מאליהם, אפילו באנאליים, והם ממצוות-היסוד של כל מילון שימושי, דומה שאינם מחוורים לכל המילונים נאים שלנו. אם תצא לבדוק אחדים מן המילונים העבריים (בעיקר אלה שבצד השמאלי יש שפה זרה, כלומר מילונים עבריים-לועזיים) תמצא שרובם הגדול לא כך נוהגים אלא רוב המילונאים מערבבים שיטה היסטורית-דיאכרונית, שיטה תיאורית-סינכרונית ושיטה שימושית, הכל בכפיפה אחת. רוב המילונים נוטים להתחיל את ההגדרה במשמעות הקדומה יותר, אף אם חדלה מן השימוש בימינו, אחר-כך עוברים למשמעות שנתחדשו במהלך ההיסטוריה, ורק בסופו של הערך מגיע תור העברית

מאורע החורג מתחומי ה"שימושיות". מהדורה חדישה של מילון כזה, אם נעשתה כהלכה, יש בה כדי לשקף מה שהתרחש בלשון, בעיקר בלשון הכתובה, מאז הופיעה המהדורה הקודמת. אנו שומעים על סיכומים וויכוחים המתלווים, למשל, להופעת כל מהדורה מתקנת של מילון-אוקספורד או לארוס. אם כך הדבר בלשון האנגלית ובלשון הצרפתית, המבוססות והיציבות-ביחס, קל-וחומר כשמדובר בלשון כשלנו, שהיא מהירת-התפתחות וסופגת חידושים במידה שאולי קשה למצוא כמוה במקום אחר.

ואכן, לפנינו דוגמה מאלפת ל"מאורע" מסוג זה, בדמות המהדורה המתקנת של "מאלף עד תו", מילון הקטן של מאיר מדן, מזכיר רה הוותיק של האקדמיה ללשון העברית בירושלים. מהדורתו הראשונה של מילון זה יצאה לפני כעשרים שנה, ומאז הופיעו הדפסות נוספות של המילון, שאליהן צירף המחבר—לפני כעשר שנים—נספח, ובו מלים וביטויים שנתחדשו בינתיים. עתה קם המחבר ועשה מעשה רב: הוא ערך את מילונו כולו מחדש, שיבץ את התוספות אל מקורו מן ה"טבעי" במילון, ואף הוסיף חידושים נוספים ותיקן הגדרות ואינפורמציה לקסיקאלית לרוב. אך בטרם נבדוק מידגם כל-שהו של החידושים שבאו אל קרבנו, הנה נראה מה טיבו של המילון עצמו.

"מאלף עד תו" הוא מילון בלתי-יומרני בהחלט, ואולי בכך עיקר שבחו. אין הוא מתימר להיות אוצר כולל-כל ואינו מעמיד פני מילון היסטורי-דיאכרוני. אין בו במילון זה אפילו דוגמות ("עדויות", בלשון בעלי-מקצוע) לשימושם של הערכים השונים (כפי שאנו מוצאים, למשל, במילון המצוין ורחב-היריעה של אבן-שושן), ואין בו כל נטיות השם, הפועל וכיו"ב. מחברו העמיד לו למטרה ראשונה, ויחידה כמעט, לרשום במילון את המלים והביטויים המשמשים בלשוננו כיום, ולהגדירם בקיצור ובמירב הדייקנות. דומה כי כל מי שהתרגל להשתמש במילון זה בקביעות חזקה עליו שיסכים כי אכן השיג המחבר את מבוקשו.

ויליאם פוקנר

הדב

הראשונים

שני סיפורים מובחרים ממיטב הפרוזה של הסופר הנודע.

א.ת.א. הופנון

האחווה

העלמה דה סקודרי

שנים מסיפוריו הנודעים של המספר הגרמני הגדול שהשפיע השפעה רבה על גדולי הפרוזה בעולם אחריו

וירג'יניה וולף

פלאש

סיפור מקסים על חיי המשוררת בארט-בראונינג וכלבה הנאמן פלאש

הוצאת דביר

יכירנו מקומו באוצר-מלים ולא במילון שי-
מושי; המלה "תאורן" חסרה, אף שהיא מג-
דירה בעל מקצוע מכובד למדי הקיים, למ-
של, בתחום הטלביזיה.

ש.ם.

קומוניקציה חברתית

חלקו הראשון של ספר זה—שלושה פרקים—
מציג את התורות, ובעיקר את המונחים,
המקובלים כיום בחקר הקומוניקציה ההמו-
נית ודעת-הקהל, בדומה לספר-לימוד מק-
צועי, ובהסתמך בעיקר על דעותיהם של
חוקרים אמריקאיים. לדאבוני, אין בספר
רשימה ביבליוגרפית. בפרק השלישי, הדן
בדעת-הקהל, מוסיף המחבר דיון משלו
בדבר דעת-הקהל בקיבוץ, ויש בו משום
הד לדעותיהם של כמה חוקרים אמריקאיים
שהדגישו את ההשפעה הגדולה של דעת-
הקהל בחברה הקיבוצית על התנהגות הפרט
ומשפחתו וראו בכך את מירב הקונפורמיות.
כנגד זה מעמיד המחבר את תפיסתו המד-
גישת, ראשית, את האופי הוולונטארי המיו-
חד של החברה הקיבוצית; שהרי מלכתחילה
מזדהה חבר-הקיבוץ עם הערכים היסודיים
של דעת-הקהל; ושנית, מדגיש המחבר,
הודות למוסדות הדמוקרטיה הישרה שבקי-
בוץ יש ליחיד בקיבוץ השפעה רבה על
עיצובה של דעת-הקהל.

חלקו השני של הספר—כדי מחציתו—הוא
פרק הדן בקומוניקציה המונית ודעת-הקהל
בארץ. יש לברך על הצגת העובדות לפני
הקהל המעוניין, בעיקר בחקר העתונות.
מפתיע קצת שמחבר מ"מחנה השמאל" מעלה
טיעונים שלפיהם קיים בישראל קונצנזוס
במידה רבה, וכי דעות והתנהגות פוליטיות
אין להן תלות במעמד חברתי, כלומר בהר-
גשה פובליציסטית של השתייכות ובהשתיי-
כות אובייקטיבית לרובד כלכלי. חולשת
הניתוח הנכחי נעוצה בשימוש במונחים
כגון "ימין", "מרכז" ו"שמאל" לגבי התנהגות
ודעות פוליטיות בארץ. מובן הדבר כי קשה

החדשה. מצד שני, מוצא אתה באותו מילון
(בעיקר אם הוא עברי-עברי) דוגמות מן
הרובד המודרני שמטרתן שימושית, כלומר
לעזור למעיין להשתמש במילון במשפט.
ואין זה סוף מעשי-הכלאיים העושים שמות
במילונים רבים. מאיר מדין, כאמור, משוחרר
מתסביך הכליות וההיסטוריות ומילונו פותח
דווקא בשימוש המודרני. כך, למשל, הערך
גאון פותח בהגדרה המודרנית "בעל כשרו-
נות לא רגילים"; אחר-כך חוזר לאחור—
לימיה-הביניים המאוחרים ("גדול בתורה");
ומשם לימיה-הביניים המוקדמים ("ראש-
ישיבה בבבל בימיה-הביניים"); ורק בסוף
הערך הוא מגיע למשמעות המקראית המו-
פיעה בביטויים מעין "גאון הירדן".

נשוב עתה לענין החידושים המשתקפים
במהדורה החדשה. בשיטת "המידגם המקרי"
ניטול שני עמודים, הם שני העמודים הרא-
שונים של האות תו (עמ' 594/5). בעמודים
אלה מופיעים, בתוך השאר, החידושים
תאגיד, תאונה (היפוך "תאוצה"), תאחוז
("שעור באחוזים"), תארי (קרי: תואורי),
תאריכון, תיארך (פועל), תבהלה, תבוסני
ועוד. ועוד תמצא בעמודים אלה חידושים
שנכנסו לתוך מלים שהיו קיימות: כך
למשל למלה תבן, שבמהדורה הקודמת הוג-
דרה כ"קש מקוצץ", נוסף עתה חידוש
המשמעות הבא: " (בהשאלה) דבר (או
דיבור) חסר ערך". במלה תיבת דואר,
מסתבר, התרחש צימצום המשמעות מאז
המהדורה הקודמת: עתה היא מופיעה במש-
מעות אחת בלבד—היא התיבה שאליה אנו
מכניסים את מכתבינו לשם משלוח, ואילו
במהדורה הקודמת כללה הגדרת המלה הזאת
חפץ נוסף, שהיום כולנו מכנים אותו "תא-
דואר" (לאמור, תיבה במשרד-הדואר, שמכ-
ניסים לתוכה את המכתבים המיועדים לשוכר
התא).

דומה כי די בו במידגם זעיר זה להמחיש
את הדינאמיות הרבה של העברית בימינו,
הן בחידוש מלים וצורות הן בהעשרת
משמעויות ובידולן. אך בטרם ניפרד משני
עמודי המידגם הבה נעיר שתי הערות שו-
ליות: הביטוי תאנת-חוזה במשמע "בננה"

* שמעון שור: קומוניקציה חברתית; ספרית
פועלים, 1972; 196 עמ'.